

BAB I

BUBUKA

1.1 Kasang Tukang Panalungtikan

Pupujian mangrupa salasihiji karya sastra wangun puisi (ugeran) nu dipikawanoh ku masarakat Sunda. Ku lantaran kitu, pupujian nu aya di masarakat Sunda téh, sumebarna sacara lisan di masjid-masjid atawa di pasantrén dina waktu nungguan solat magrib jeung subuh. Ieu hal saluyu jeung pedaran pupujian nu ditepikeun ku Ajip Rosidi, (2011, kc. 89).

Pupujian nu ditepikeun téh méré pangaruh nu positif pikeun kahirupan manusa dina ngajalankeun kahirupanana, utamana perkara kaagamaan saperti muji-muji kana kaagungan Pangéran, solawat ka Kangjeng Nabi, pépéling atawa umajak ngajalankeun ibadah saperti solat, puasa, jst (Iskandarwassid, 1996, kc. 120). Salian ti éta, RI Adiwidjaja ogé nétélakeun yén pupujian nu dipangaruhan ku agama Islam nu diidéntikkeun ku Arab téh nyosok kana sagala widang kahirupan saperti widang hukum, adat-istiadat, tata nagara, pasantrén, élmu falak, kabinangkitan undagi, palebah kasusastraan Sunda, jst. Islam ogé mangaruhan kana wanda jeung kana filsafatna, di antarana nyaéta aturan syair, kawih kondang, kawih terebang jamjami, pupujian hadro, rudat jst (Rosidi, 2009, kc. 16). Ku kituna, dina pupujian téh leubeut ku ajén-inajén agama nu luhung pikeun dilarapkeun dina kahirupan sapopoé saperti: pépéling keur manusa, ngajak ka manusa sangkan ngalaksanakeun ibadah ka Gusti Alloh Swt., tur ngajauhan kama'siatan, néang safaaat ti Rosululloh ku cara sholawatan, numuwuhkeun pangaweruh kaagamaan nu leuwih jembar, ningkatkeun kaimanan, jrrd.

Kiwari ku kamekaran jaman, pupujian téh jadi langka dinadomkeun, ieu hal saluyu jeung pamadegan Tini Kartini, spk (1986, kc. 13) dina panalungtikanana nu nyebutkeun yén: *“Pada masa sekarang penggunaan puisi pupujian sudah agak berkurang, baik di masjid, pesantren-pesantren, maupun tempat pengajian lainnya.....”* Alesan pupujian langka dinadomkeun téh nurutkeun Tini Kartini, spk (1986, kc. 14) mah lantaran kieu.

“...disebabkan tingkat pendidikan dan pengetahuan agama masyarakat sekarang sudah jauh lebih tinggi daripada ajaran-ajaran agama yang

dikumandangkan dalam puisi pupujian. Di samping itu, buku-buku tentang ajaran agama Islam sekarang telah banyak beredar dan mudah diperoleh. Penyebab lainnya, mungkin karena pengaruh kebudayaan modern, masyarakat sekarang menganggap lagu dan ajaran-ajaran dalam puisi pupujian kurang sesuai dengan tuntutan jaman, terutama ajaran tentang adab dan sopan santun.”

Di sababaraha tempat pupujian masih dinadomkeun, tapi fungsina robah, nyaéta tina média atikan jadi kagiatan kasenian, saperti: dina miéling mulud Nabi (muludan), rajaban, musabaqoh tilawatil Qur'an, atawa imtihan. Di madrasah-madrasah, puisi pupujian téh pikeun nepikeun pangajaran-pangajaran agama atawa adab susila nu saluyu jeung ajaran Islam (Kartini, spk., 1986, kc. 13).

Di Kelurahan Cigondéwah Kalér, Kecamatan Bandung Kulon, Kota Bandung masih sok kakuping pupujian dinadomkeun. Dumasar kana hasil obsérvasi, alesan pangna masarakat éta kelurahan masih nganadomkeun pupujian téh lantaran paham nu dianutna nyaéta Nahdatul Ulama. Kitu ogé nu ditepikeun ku Taufiq (2018, kc. 101) yén pupujian téh mangrupa tradisi nu mekar di masarakat Sunda tradisional nu dipingpin ku para kiai nu nganut paham Nahdhatul Ulama. Salian ti éta, eusi pupujian téh ngeunaan pépéling ka manusa jeung paréntah pikeun ibadah ka Gusti Alloh. Ku kituna pupujian kudu tetep dinadomkeun di masjid-masjid di Kelurahan Cigondéwah Kalér (wawancara jeung guru ngaji sepuh ti RW 03, ping 30 Maret 2019, waktu 11.40 WIB).

Waktu-waktu nu dianggap mustari dina nganadomkeun pupujian di Kelurahan Cigondéwah Kalér téh nyaéta saméméh adan subuh, mangsa asar jeung magrib, mangsa nungguan solat berjamaah di antara adan jeung qomat, jeung dina mangsa ngajajap nu maot, oge tahlilan. Salian ti éta, pupujian oge dinadomkeun dina kagiatan imtihan, rajaban, muludan, dina waktu mintonkeun hafalan-hafalan para santri, jeung dina waktu nyawér pangantén. Ampir sakabéh kagiatan, pupujian sok dinadomkeun (hasil wawancara jeung guru ngaji anom ti RW 10, ping 26 Maret 2019, waktu 09.29 WIB).

Di madrasah jeung di pasantrén nu aya di Kelurahan Cigondewah, pupujian masih dinadomkeun deuih, pikeun média pangajaran keur para santri, utamana ngeunaan fiqih atawa tata cara ibadah. Téma-téma pupujianna, saperti: toharoh, solat jeung bag-bagan ibadah; silsilah Rosul, pépéling (éling-éling umat); da'wah; ogé aya pupujian nu minangka yél-yél atawa pupujian husus majelis (hasil

Santi Adawiah, 2019

PUPUJIAN DI KELURAHAN CIGONDÉWAH KALÉR KECAMATAN BANDUNG KULON KOTA BANDUNG PIKEUN BAHAN PANGAJARAN NGAREGEPKEUN DI KELAS VII SMP (Ulukan Struktural jeung Ajén Atikan Karakter)

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

wawancara jeung guru ngaji anom ti RW 10, ping 26 Maret 2019, waktu 09.29 WIB).

Salasahiji majelis ta'lim di Kelurahan Cigondewah Kaler, nu miboga pupujian husus majelis téh nyaéta majelis ta'lim Ar-Rohmah nu aya di Kampung Blok Jambangan (RT 02/RW 10). Pupujianana dinadomkeun ku ibu-ibu, sabada ngalaksanakeun acara bandung kuping atawa ceramah dina malem Saptu. Salian ti éta, pupujian di Cigondewah Kaler téh sok dinadomkeun oge ku sepuh-sepuh (bapa-bapa) jeung para pemuda (hasil wawancara jeung guru ngaji anom ti RW 10, ping 26 Maret 2019, waktu 09.29 WIB).

Pupujian nu sok dinadomkeun di Kelurahan Cigondéwah Kalér téh nyaéta téks pupujian nu ditulis jeung dikarang tur diwariskeun ku generasi saméméhna ka generasi anyar sacara turun-tinurun. Ieu hal saluyu jeung hasil wawancara jeung guru ngaji anom ti RW 10 (ping 26 Maret 2019, waktu 09.29 WIB). Pupujian di Kelurahan Cigondéwah Kalér dicangking ti pasantrén Sindang Resmi, pasantrén Sindang Sari, pasantrén Mahmud, pasantrén Gentur Cianjur, pasantrén Babut Cimahi, jeung pasantrén Salip.

Pupujian di Kelurahan Cigondewah Kaler nu masih dinadomkeun dina jaman kiwari, perlu diinventarisasi jeung ditalungtik. Hal éta pikeun nambahan invéntarisasi pupujian nu mangrupa karya sastra Sunda dina wangun puisi. Éta pupujian téh dianalisis struktur lahir jeung struktur batinna sarta dipaluruh ajén atikan karakterna sacara deskriptif-analitik.

Dina widang atikan, pupujian ogé dijadikeun materi ajar di kelas VII SMP saluyu jeung KIKD dina Kurikulum Tingkat Daerah Muatan Lokal pangajaran basa jeung sastra Sunda berbasis kurikulum 2013 revisi 2017 jenjang SMP, nu diterbitkeun ku Pamaréntah Daerah Provinsi Jawa Barat Dinas Pendidikan taun 2017. Anapon nu jadi KIKD tina materi ajar pupujian nyaéta kompetensi dasar 7.3.3 nyebutkeun yén *“Siswa mengidentifikasi bentuk, struktur dan isi, fungsi sosial, serta aspek kebahasaan teks pupujian”* sarta kompetensi dasar 7.4.3 nyebutkeun yén *“Siswa melantunkan pupujian sesuai dengan ciri khas daerah masing-masing dengan memperhatikan fungsi sosial, struktur teks dan aspek kebahasaan”* (Disdik Prov. Jabar, 2017, kc. 48).

Pupujian gé patali jeung kaparigelan ngaregepkeun. Ngaregepkeun téh salasahiji kaparigelan basa, di sagigireun maca, nulis, nyarita jeung ngaregepkeun (Haerudin, spk., 2013a, kc.1). Nurutkeun Tarigan (dina Haerudin, spk., 2013a, kc.12-13) ngaregepkeun ngalibetkeun aktivitas pangrungu, paningal sarta *pengahayatan*, daya inget, pangarti, pamahaman, sarta situasi nu ngawuwuhan sora basa nu diregepkeun, sarta kudu nyangking panitén, pangpangna dina nyusun lagu kalimah, kecap, randegan, situasi, éta pangaruhna kana nangtukeun harti atawa ma'na. Dumasar kana éta hal, geuning kaparigelan ngaregepkeun pupujian téh mangrupa hiji prosés nu pakuat-pakait antara hiji komponén jeung komponén séjén pikeun nyangking maksud nu aya dina pupujian nu diregepkeunana.

Kagiatan ngaregepkeun pupujian, teu salawasna lumangsung kalayan lancar. Ieu hal dipangaruhan ku sababaraha bangbaluh nu nyampak boh ti siswana boh ti guruna. Bangbaluh siswa waktu diajar pupujian nyaéta henteu mikaharti kekecapan nu aya dina téks pupujian, lantaran kurang dipakéna basa Sunda dina kahirupan sapopoéna. Anapon nu jadi bangbaluh guru dina ngajarkeun pupujian nyaéta nyanghareupan siswa nu kurang saregep, henteu daria sarta nganggap heureuy kana pupujian (hasil wawancara jeung guru basa Sunda SMPN 40 Bandung, ping 2 Oktober 2018, waktu 11.24-13.08 WIB via aplikasi *WhatsApp*).

Ngungkulan bangbaluh nu nyampak dina ngaregepkeun pupujian di sakola, salasahijina ku cara ngalarapkeun téks-téks pupujian nu anyar jeung variatif. Ku lantaran kitu, téks-téks pupujian nu aya di Kelurahan Cigondéwah Kalér dipiharep bisa dijadikeun salasahiji alternatif bahan ajar dina ngajarkeun pupujian pikeun siswa kelas VII di SMP.

Aya sawatara panalungtikan ngeunaan pupujian nu kacatet di Departemen Pendidikan Bahasa Sunda FPBS UPI dina wangun skripsi di antarana nyaéta “Analisis Puisi Pupujian di Kampung Ciodéng Désa Andir Kecamatan Balééndah Kabupatén Bandung”, nu disusun ku Munir, M M Sirojul (2008); “Pupujian di Pondok Pasantren Al Barokah Bandung (Ulikan Semiotik, Téks jeung Kontéks)”, nu disusun ku Suci Nurul Qori'ah (2015); “Pupujian di Pasantren Miftahul Khoir Dago Bandung pikeun Bahan Pangajaran Ngaregepkeun di SMP”, nu disusun ku Amarullah (2015); “Pupujian di Kampung Rancamalang Desa Margaasih pikeun Bahan Pangajaran Ngaregepkeun Kelas VII di SMP”, nu disusun ku Anggi Nadia

Santi Adawiah, 2019

PUPUJIAN DI KELURAHAN CIGONDÉWAH KALÉR KECAMATAN BANDUNG KULON KOTA BANDUNG PIKEUN BAHAN PANGAJARAN NGAREGEPKEUN DI KELAS VII SMP (Ulikan Struktural jeung Ajén Atikan Karakter)

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

Halimatul Sadiyah (2016); sarta “Pupujian di Desa Cimaung Kecamatan Cimaung Kabupaten Bandung pikeun Bahan Pangajaran Ngaregepkeun di SMP (Ulikan Struktural jeung Etnopedagogik)”, nu disusun ku Sintia Wulandari (2017).

Sanajan ieu panalungtikan sawanda jeung panalungtikan nu saméméhna, tangtuna aya bédana nyaéta dina objék panalungtikan kana pupujian nu aya di Kelurahan Cigondéwah Kalér. Ku kituna ieu panalungtikan dijudulan “Pupujian di Kelurahan Cigondéwah Kalér pikeun Bahan Pangajaran Ngaregepkeun di Kelas VII SMP (Ulikan Struktural jeung Ajén Atikan Karakter)”.

1.2 Rumusan Masalah

Dumasar kana kasang tukang panalungtikan di luhur, aya sababaraha rumusan masalah nu diangkat ku panalungtik kayaning ieu di handap.

- 1) Pupujian naon waé nu aya di Kelurahan Cigondéwah Kalér, Kecamatan Bandung Kulon, Kota Bandung?
- 2) Kumaha struktur lahir jeung struktur batin pupujian di Kelurahan Cigondéwah Kalér, Kecamatan Bandung Kulon, Kota Bandung?
- 3) Kumaha ajén atikan karakter dina pupujian di Kelurahan Cigondéwah Kalér, Kecamatan Bandung Kulon, Kota Bandung?
- 4) Kumaha larapan hasil panalungtikan pupujian di Kelurahan Cigondéwah Kalér, Kecamatan Bandung Kulon, Kota Bandung pikeun alternatif bahan pangajaran ngaregepkeun di kelas VII SMP?

1.3 Tujuan Panalungtikan

Tujuan dina ieu panalungtikan kabagi jadi dua bagian nyaéta tujuan umum jeung tujuan husus. Anapon tujuan umum jeung tujuan husus dipedar di handap ieu.

1.3.1 Tujuan Umum

Sacara umum, ieu panalungtikan miboga tujuan pikeun ngalarapkeun pupujian dina bahan pangajaran ngaregepkeun sangkan siswa henteu bosen jeung kairut ku ajén-inajén atikan nu luhung.

1.3.2 Tujuan Husus

Sacara husus, ieu panalungtikan téh miboga tujuan pikeun ngadéskripsikeun:

- 1) pupujian nu aya di Kelurahan Cigondéwah Kalér, Kecamatan Bandung Kulon, Kota Bandung;

Santi Adawiah, 2019

PUPUJIAN DI KELURAHAN CIGONDÉWAH KALÉR KECAMATAN BANDUNG KULON KOTA BANDUNG PIKEUN BAHAN PANGAJARAN NGAREGEPKEUN DI KELAS VII SMP (Ulikan Struktural jeung Ajén Atikan Karakter)

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

- 2) analisis struktur lahir jeung struktur batin pupujian di Kelurahan Cigondéwah Kalér, Kecamatan Bandung Kulon, Kota Bandung;
- 3) ajén atikan karakter dina pupujian di Kelurahan Cigondéwah Kalér, Kecamatan Bandung Kulon, Kota Bandung;
- 4) larapan hasil panalungtikan pupujian di Kelurahan Cigondéwah Kalér, Kecamatan Bandung Kulon, Kota Bandung pikeun alternatif bahan pangajaran ngaregepkeun di kelas VII SMP.

1.4 Mangpaat/Signifikansi Panalungtikan

Mangpaat/Signifikansi dina ieu panalungtikan kabagi jadi opat bagian di antarana nyaéta (1) mangpaat tioritis, (2) mangpaat kawijakan, (3) mangpaat praktis sarta (4) mangpaat isu jeung aksi sosial. Anapon opat mangpaat dina ieu panalungtikan dipedar saperti ieu di handap.

1.4.1 Mangpaat Tioritis

Mangpaat tioritis dina ieu panalungtikan nyaéta pikeun nyangking pangaweruh nu jembar ngeunaan bahan pangajaran, hususna dina pangajaran ngaregepkeun; ngalarapkeun pupujian pikeun bahan pangajaran ngaregepkeun; nyangking ajén-inajén atikan karakter tina pupujian; sarta dina ieu panalungtikan bisa dijadikeun référénsi pikeun panalungtikan séjén.

1.4.2 Mangpaat Kawijakan

Mangpaat kawijakan dina ieu panalungtikan nyaéta pikeun invéntarisasi karya sastra lisan salaku kearifan lokal tur jadi tinimbangan Pamaréntah Daérah sangkan pupujian nu aya di Kelurahan Cigondéwah Kalér Kecamatan Bandung Kulon Kota Bandung teu leungit ku kamekaran jaman.

1.4.3 Mangpaat Praktis

Mangpaat praktis dina ieu panalungtikan kayaning ieu di handap.

- 1) Pikeun nu nalungtik, nambahan pangaweruh nu jembar dina panalungtikan nu keur dilaksanakeun.
- 2) Pikeun siswa, ngaronjatkeun motivasi diajar basa sunda dina ngaregepkeun, sarta resep nganadomkeun pupujian.
- 3) Pikeun guru basa sunda, pupujian jadi alternatif bahan pangajaran ngaregepkeun.

1.4.4 Manfaat Isu jeung Aksi Sosial

Manfaat isu jeung aksi sosial dina ieu panalungtikan nyaéta nyangking ajén-inajén nu nyampak dina pupujian pikeun dilarapkeun dina kahirupan sapopoéna boh keur diri pribadi boh keur masarakat.

1.5 Raraga Tulisan

Ieu skripsi dipidangkeun dina lima bab, kayaning ieu di handap.

BAB I: Bubuka, medar ngeunaan kasang tukang panalungtikan, rumusan masalah, tujuan panalungtikan ngawengku tujuan umum jeung tujuan husus, manfaat/Signifikansi panalungtikan ngawengku opat bagian di antarana nyaéta (1) manfaat teoritis, (2) manfaat kawijakan, (3) manfaat praktis, sarta (4) manfaat isu jeung aksi sosial, ogé medar raraga tulisan.

BAB II: Ulikan Pustaka, Panalungtikan Saméméhna jeung Raraga Mikir medar perkara sastra, pupujian, struktural, ajén atikan, sarta bahan pangajaran ngaregepkeun, panalungtikan saméméhna jeung raraga mikir.

BAB III: Méthode Panalungtikan, medar ngeunaan desain panalungtikan; lokasi jeung sumber data panalungtikan; téknik panalungtikan nu kabagi jadi dua nyaéta téknik ngumpulkeun data (talaah pustaka, obsérvasi, wawancara, dokuméntasi, transliterasi) jeung téknik ngolah data; sarta instrumén panalungtikan nu ngawengku instrumén panalungtikan dina ngumpulkeun data (instrumén talaah pustaka, format obsérvasi, padika wawancara, média dokuméntasi, jeung transliterasi) sarta instrumén panalungtikan dina ngolah data (analisis struktural puisi pupujian jeung analisis ajén atikan karakter).

BAB IV: Hasil jeung Pedaran, ngawengku pupujian-pupujian nu aya di Kelurahan Cigondéwah Kalér Kacamatan Bandung Kulon Kota Bandung, pedaran ngeunaan analisis struktur lahir jeung struktur batin puisi pupujian, pedaran ngeunaan ajén atikan karakter dina pupujian di Kelurahan Cigondéwah Kalér, sarta ngalarapkeun téks pupujian pikeun bahan pangajaran ngaregepkeun di kelas VII SMP.

BAB V: Kacindekan, Implikasi, jeung Rékoméndasi, ngawengku kacindekan hasil panalungtikan sarta implikasi jeung rékoméndasi pikeun panalungtikan séjénna.

Santi Adawiah, 2019

PUPUJIAN DI KELURAHAN CIGONDÉWAH KALÉR KECAMATAN BANDUNG KULON KOTA BANDUNG PIKEUN BAHAN PANGAJARAN NGAREGEPKEUN DI KELAS VII SMP (Ulikan Struktural jeung Ajén Atikan Karakter)

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu